Sveriges regering och Sveriges försvar. Statsminister Lindmans tal i andra ...

Vardagstryck

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Sveriges regering och Sveriges försvar.

Statsminister Lindmans tal i Andra kammaren mot afrustningssträfvandena.

De märkliga inlägg, som gjordes af statsminister Lindman vid Andra kammarens behandling onsdagen den 22 och fredagen den 24 mars af de socialdemokratiska afrustningsmotionerna, förtjäna att vinna största möjliga spridning öfver landet. På ett sakligt, klart och öfvertygande sätt klarlägga de den nuvarande regeringens ställning till vår försvarsfråga under de flydda åren och för de närmast stundande. Vidare har regeringens främste man begagnat detta tillfälle att lugnt och sakligt, men med det allvar, som sakens vikt ålägger, uttala sig om de olika partiernas ställning till frågan om landets värn. Stödd på ojäfbara fakta har han med styrka påvisat, att regeringen i sin försvarspolitik sökt noga afväga försvarets nödvändiga kraf och hänsynen till en sparsam och omsiktsfull statshushållning. Med bindande bevisföring — och med allt erkännande för öfrigt — ådagalade statsministern också, att det liberala partiets män, när de på sin tid stodo under regeringsansvar, handlat i försvarsfrågan efter alldeles samma grundsatser, som varit vägledande för den nuvarande regeringen, ehuru denna nu får uppbära så rikligt af klander från just samma håll. Icke minst få statsministerns ifrågavarande inlägg värde däraf, att genom dem går en varm underström af maningar till förtroendefull samverkan mellan alla dem, som — oafsedt alla partigränser — äga hjärta och sinne för hvad försvarsfrågan kan i sig innebära för Sveriges frihet och framtid.

Då vi i det följande i dess helhet återgifva det första af statsminister Lindmans ifrågavarande tal och två andra i längre eller kortare utdrag, må först några få ord erinra om det samband, i hvilket dessa anföranden förekommo.

I båda kamrarna väcktes vid riksdagens början från socialdemokratiskt håll motioner om skrifvelser till K. M:t angående vissa åtgärder, afseende att åstadkomma en minskning i utgifterna till landt- och sjöförsvaret — de i motionerna direkt föreslagna åtgärderna beräknades i och för sig medföra en minskning på omkring 20 mill. kr. årligen. Vidare ifrågasattes att afkorta tiden för värnpliktsöfningarna med två månader.

Dessa motioner afstyrktes af stats- och lagutskotten, men med reservationer dels från liberalt, dels från socialdemokratiskt håll. De socialdemokratiska utskottsledamöterna förordade gifvetvis bifall till de framlagda afrustningsmotionerna. De liberala utskottsledamöterna voro däremot med om att afstyrka dessa motioner, men framlade härför en från de olika utskottens flertal afvikande motivering, hvari de först utförligt angåfvo sin ståndpunkt, som de därefter sammanfattade i följande ''önskemål'':

att en ny och allsidig utredning af försvarsfrågan bör äga rum;

att därvid först bör företagas en grundlig undersökning om, hvad landet för en viss öfverskådlig period framåt med säkerhet kan äga förmåga att bära för försvaret;

att denna utredning bör i möjligaste måtto räkna med reella faktorer i fråga om andra statsutgifter, som äro att vänta;

att, sedan den ekonomiska utredningen gifvit vid handen, hvad å försvarsbudgeten under den valda perioden bör kunna offras, en utredning om betydelsen för fosterlandets värnande af den ena och den andra försvarsgrenen bör vidtagas med ändamål att fastställa det förhållande, i hvilket de båda grenarne böra åtnjuta del i försvarsbudgeten;

att därefter bör utredas, huru den hvardera försvarsgrenen tillkommande andelen i budgeten bör på det effektivaste sätt tagas i anspråk;

att därvid särskildt utbildningstiden för de olika vapenslagen bör komma under omsorgsfullt öfvervägande, och det så, att noggrannt utredes, hvad som skall inläras och huru mycken tid detta bör ta i anspråk;

att all sådan utbildning, som icke finnes kunna vara till nytta vid krig, utan vidare fullständigt afskaffas; samt

att vid hela denna utredning det civila elementet måtte beredas det hufvudsakliga utrymmet, så att det militära elementet tas i anspråk endast på de områden, där dess fackkunskap erfordras, och i den omfattning, som finnes nödig.

Efter dessa korta erinringar öfvergå vi till att återgifva statsminister Lindmans uttalanden vid frågans behandling i Andra kammaren. Det första af dessa hölls på aftonen onsdagen den 22 mars. Hr K. Staaff hade nyss haft ordet och talat för den liberala reservationen. Då denne slutat sitt anförande, begärdes ordet af statsminister Lindman. Det följande återgifves efter riksdagsprotokollet, men med här insatta underrubriker.

Statsminister Lindman tager till orda.

Herr talman, mina herrar!

Den fråga vi nu behandla, försvarsfrågan, har ju den egenskapen, att den ofta rör upp oss en smula, att den framlockar synpunkter från många olika håll och sätter oss en liten smula i strid mot hvarandra. Det är nog så icke blott i vårt land, utan förhållandet är detsamma i många andra länder. Skälet, hvarför så är, ligger, skulle jag tro, däri, att å ena sidan man ser, huru vissa länder, särskildt en del stormakter, gå fram med rustningar det ena året större än det andra, hvilka betunga folken icke blott med personliga bördor, utan äfven med pekuniära offer, och att å andra sidan kanske just näraf skapas en stämning mot försvaret, som ofta tar sig uttryck, äfven den, i en öfverdrift, en ovilja, som kanske skarpast uttalas i den rena försvarsnihilismen, men som äfven tar sig uttryck t. ex. i det program, som det socialdemokratiska partiet i Sverige antagit och hvilket program i denna del slutar med orden ''fram mot afväpning''.

Mellan dessa båda ytterligheter gäller det för hvarje sansad människa att försöka hålla sig på hvad jag skulle vilja kalla den gyllene medelvägen, och det synes mig, som borde det icke kunna vara så svårt att både finna den vägen och äfven beträda den, särskildt för de borgerliga partierna här i vårt land, som i alla fall, efter hvad vi nyss hört uttalas från båda hållen, önska ett försvar.

Ett starkt försvar inom ramen af rimliga kostnader; att icke för något pris utlämna sitt land till byte åt främmande makter — detta är satser, som jag helt nyligen läst i en stor liberal tidning i vårt land. Satser, om hvilka jag tror, att vi alla skulle kunna enas, alla vi, som vilja ha ett försvar. Men om så är, förstår jag icke, att försvarsfrågorna skola behöfva vålla så mycket missförstånd och rifva upp så mycket damm.

Socialdemokraternas program i försvarsfrågan.

Granskar man de olika partiernas program i försvarsfrågan, så lyder, för att nu göra början med det socialdemokratiska partiet, den punkt på dess program, som behandlar försvarsfrågan, på följande sätt: ''Kamp mot militarismen. Successiv minskning af militärbördorna, fram mot afväpning.'' Det är den nu gällande programpunkten och den, som jag antar kommer att bli bestående, då något förslag till ändring däri icke blifvit framställdt.

När denna programpunkt af partiet antogs — jag tror det var på våren 1908 — gjorde socialdemokratiska partiets chef, herr Branting, på partikongressen ett uttalande, däri han förordade samma punkts antagande. Inom denna formulering, sade talaren, vore han öfvertygad skulle kunna samlas förespråkarna för de olika meningsriktningarna, som göra sig gällande inom partiet i fråga om militarismen och landets försvar, såväl de, som vilja skydda oss mot både fogde och barbar, som de, hvilka med all kraft vilja deltaga i den antimilitaristiska propagandan. Det var således tydligt, att det skulle vara en proprampunkt, som skulle vara på det sättet inrättad, såsom man ofta finner de socialdemokratiska programpunkterna vara, icke blott i vårt land utan äfven i andra länder, att den skulle vara en hatt, under hvilken alla, som kunde ansluta sig till partiet, skulle kunna få rum. En programpunkt alltså, som skulle kunna utläggas på det ena eller andra sättet vid olika tillfällen, allt efter som det fölle sig lämpligt.

Herr Branting skref emellertid själf i tidningen Social-Demokraten i januari i år: ''Det är inte alls själfklart, att de mest gynnsamma utsikterna skulle ligga antingen i ett öfvermått af rustningar, under hvilka landet skulle digna, eller i en total afväpning.'' För en utomstående syntes det i betraktande häraf vara ganska svårt att afgöra, hvad det socialdemokratiska partiet egentligen menade, om icke denna programpunkt trots alla utläggningar stode kvar i all sin nakenhet. Den slutar med: ''fram mot afväpning''. Kraftigt har den också blifvit understruken i den motion, som från socialdemokratiska gruppen blifvit inlämnad till Riksdagens båda kamrar. Då sådana för sitt parti ansvarige män som de, som sitta i denna socialdemokratiska grupp i Riksdagen, framföra en motion sådan som denna, i hvilken de, jag får säga det, till fullo ansluta sig till partiets program, har väl också därigenom denna programpunkt fått det kraftigaste erkännande. Att riksdagsgruppen äfven vill följa den framgår af den väckta motionen. Det lider icke något tvifvel att så är fallet, då motionärerna påyrka en reduktion af försvarsutgifterna med omkring 20 millioner kronor årligen, en reduktion, hvilken, jag må säga det, företagits rent af i blindo. Det är som ville partiet gå fram och rasera stora delar af den byggnad, som under åratal blifvit uppförd med stora kostnader och stora uppoffringar, fullkomligt likgiltigt för om därigenom hela byggnaden skulle falla i grus och spillror. Jag undrar, om något dylikt skulle kunna hända i många andra länder. Jag undrar, om det skulle kunna vara möjligt i ett af våra grannländer, det tyska riket. Vid anförandet af de höga siffrorna, som utgifterna för försvaret framvisa, förbiser eller åtminstone omnämner icke partiet en annan sida af saken, den nämligen att många af dessa stora utgifter komma landet till godo i en annan form, i det såväl handel, industri och näringar som äfven vår befolkning draga fördel däraf. Men därom nämnes intet.

Den liberala regeringen och 1901 års härordning.

Om jag så lämnar det socialdemokratiska programmet och öfvergår till det liberala partiets program sådant det finnes uttaladt i de reservationer, som äro fogade till stats- och lagutskottens betänkande — af hvilka det förra nu är under behandling — och hvilka reservationer jag förmodar måste betraktas såsom ett partiuttalande, så anmärker jag i förbigående endast ett uttryck, som jag strax fäste mig vid. Det är, när de liberala reservanterna förklara, att de likväl ansluta sig till vissa hufvudtankar i den socialdemokratiska motionen. Innan jag emellertid går vidare, vill jag låta mitt yttrande föregås af några ord om 1901 års härordning, som det särskildt i dag varit så mycket tal om.

Genom 1901 års riksdagsbeslut lades en fast och till sina konturer bestämd grund för landtförsvarets organisation. Enligt detta riksdagsbeslut stadgades som bekant vissa öfvergångsperioder för den nya härorganisationens genomförande. Jag skall icke ingå närmare på denna öfvergång, utan endast erinra därom, att i öfverensstämmelse med den då antagna periodindelningen organisationen efter hand blifvit under de förflutna åren konsekvent genomförd i riktning mot det föresatta målet. År 1908 trädde värnpliktslagens bestämmelser angående den utsträckta tjänstgöringstiden i kraft. Dessa bestämmelser få i år sin fulla tillämpning vid repetitionsöfningarna, då de komma att i full utsträckning verka på rekrytårsklassen. Under de hittills förflutna öfvergångsåren ha, beträffande organisationen, truppförbanden af de olika vapenslagen efter hand organiserats i fråga om personal och hästar i riktning mot de slutliga staterna, och i stort sedt kan man säga, att dessa stater nu äro, om ej fullständigt, så dock i det närmaste genomförda.

Under denna jämna utveckling af 1901 års härordningsreform kom så i januari 1906 det bekanta kungl. brefvet till cheferna för generalstaben och flottans stab, hvari åt dessa chefer uppdrogs att utarbeta ett förslag till samfälld plan för rikets försvar.

Detta kungl. bref grundade sig på ett samma år gjordt uttalande till statsrådsprotokollet af den dåvarande statsministern. Man söker förgäfves i detta uttalande efter någon antydan om ett tvifvel på ändamålsenligheten af den grund, hvarpå det då pågående organisationsarbetet var fotadt, än mindre någon antydan om lämpligheten af en omkastning till något annat system. Tvärtom talas det om en gradvis skeende utveckling af försvarsmedlen, så ordnad och afpassad, att det under hvarje utvecklingsskede finnes en verklig krigsberedskap, och med anledning af vårt efter den då nyligen timade unionsupplösningen ändrade försvarspolitiska läge framhölls nödvändigheten att utreda, hvilka kraf detta nya läge ställde på fördelningen eller stärkandet af våra stridskrafter och stridsmedel. Så mycket mer förvånande har det därför varit att förnimma, att nu, endast fem år senare, medan krafvet på krigsutbildningen icke i något afseende blifvit förringadt, snarare tvärtom, från alldeles samma håll på fullt allvar förordas en undersökning om lämpligheten för oss att öfvergå till ett fullständigt nytt organisationssystem och att från detta håll närstående personer — jag syftar på de reservationer, vi nu behandla — få höra uttalanden, som uppenbarligen gå i riktning att minska den nuvarande utbildningstiden för de värnpliktige. En sådan tankeriktning var otvifvelaktigt främmande för 1906 års statsrådsuttalande. Ej heller kunde de, till hvilka den var ställd, nämligen stabscheferna, finna någon annan lösning af den uppgift, som i det kungl. brefvet förelades dem till lösning, än att upptaga och fullfölja de riktlinjer, som gifvits i 1901 års förslag.

Det nämnda uttalandet till statsrådsprotokollet synes antyda den riktiga ordningsföljden vid försvarsfrågans lösning. Den gemensamma försvarsplanen skulle hafva till hufvudsyfte dels att i stora drag klargöra, hvilken verksamhet armén och hvilken verksamhet flottan skulle utveckla vid olika eventualiteter af fientligt angrepp mot vårt land, dels att utreda, hvilka anordningar med afseende härpå som i fredens dagar borde vidtagas till stärkande af armén och flottan.

Den första delen af denna utredning eller själfva den samfällda försvarsplanen är en planläggning af land- och sjökrigskrafternas användning under förutsättning af de olika eventualiteter, som kunna tänkas inträffa i händelse af krig. Den är till sin innebörd af strategisk art. Den allmänna försvarsplanen leder fullt logiskt fram till organisationsfrågan. Denna tankeföljd återfinnes också fullt riktigt i 1906 års kungl. bref, hvari förutsättes jämväl en utredning i fråga om ''hvilka anordningar som med hänsyn till den samfällda försvarsplanen böra vidtagas till stärkande under fredens dagar af armén och flottan''. Detta är organisationsplanen.

Det är emellertid själffallet, att för ett litet land som vårt, med små ekonomiska resurser och begränsade tillgångar, kostnadsfrågan måste utöfva ett väsentligt inflytande på försvarsorganisationen. Kostnadsfrågan berördes visserligen i 1906 års statsrådsuttalande, men endast så till vida, att sedan stabscheferna uppgjort den s. k. samfällda planen, ställdes i utsikt ''en granskning ur finansiell synpunkt af möjligheterna till att kunna genomföra denna plan''. Denna granskning fördes fram i ett senare skede, då den s. k. parlamentariska försvarskommittén förordnades i september 1907. Ja, det är ju bekant, hurusom denna kommitté fick i uppdrag att hufvudsakligen ur parlamentarisk-finansiell synpunkt granska det föreliggande förslaget. Vid lösande af den uppgift, som kommittén hade fått sig förelagd, var det således tydligt, att kommittén måste gå fram på två linjer, nämligen dels att undersöka hvad som behöfdes och dels att undersöka hvad som kunde åstadkommas, och jag tror nog man får säga, att kommittén handlade i öfverensstämmelse härmed.

Nu har i den liberala reservationen till det föreliggande betänkandet en helt annan plan blifvit framlagd för frågans behandling. Enligt den nu föreslagna metoden följes endast en linje. Man skall börja med en ekonomisk utredning, hvarvid skall tillses, hvilka folkliga men icke militära ''önskemål af den beskaffenhet, att de kräfva betydande statsutgifter, som blifvit undanskjutna''. Kostnaden för dessa önskemåls tilgodoseende skall därpå utredas, och sedan detta skett har man ''nått fram till en tillförlitlig uppfattning af hvad den årliga försvarskostnaden för den valda tidsperioden skall få betinga''.

Metoden synes mig lida af en viss ensidighet och, jag vågar säga det, ensidighet i dubbel bemärkelse. Utredningen är först och främst uteslutande ekonomisk och betraktar försvarsfrågan sålunda endast ur ekonomisk synpunkt utan att taga hänsyn till behofvet af det militära försvaret. Konsekvensen af detta skulle väl bli, att om ingenting blir öfver vid den ekonomiska beräkningens uppgörande, skulle försvaret nedläggas.

Sedan den årliga försvarskostnaden på detta sätt beräknats, borde frågan om dess uppdelning på de båda försvarsgrenarna, landt- och sjöförsvaret, komma i ordningen, hvilket förutsätter ''en ingående undersökning om rätta förhållandet mellan landt- och sjöförsvaret i fråga om de respektive roller de spela för värnande af vår själfständighet'' Det anmärkes i detta sammanhang, att ''en undersökning af den arten aldrig gjorts'' och att detta är ''en af hufvudbristerna i vår försvarsfrågas hela behandling''. Herr Branting yttrade under debatten äfven i dag, att ett sådant grundproblem som förhållandet mellan här och flotta aldrig gjorts till föremål för någon utredning. Detta är dock icke riktigt. I 1906 års uttalande till statsrådsprotokllet var det just en sådan undersökning, som förelades stabscheferna. Resultatet af denna undersökning är framlagdt i det samfällda förslaget till plan för rikets försvar, och den omständigheten, att denna plan till sin natur är sådan, att den icke kunnat läggas fram för offentligheten, förringar icke i minsta mån att den blifvit uppgjord, hvilket är ett faktum, som icke kan bestridas.

Vi se sålunda, huru det liberala programmet i försvarsfrågan såvidt jag kan fatta, blifvit helt och hållet omvändt från 1906 till nu. Då hette det, att man först skulle uppgöra en försvarsplan och sedan se efter, hur medel kunde anskaffas för dess genomförande. Nu heter det, att först skola vi se efter, hvad vi kunna med säkerhet äga förmåga att bära för försvaret, och därefter, om vi kunna få ett försvar för dessa medel.

Två försummade tillfällen.

Det är särskildt två tidpunkter, synes det mig, när det dock varit möjligt, särskildt från liberalt håll, att framföra hvad man verkligen ville i försvarsfrågan. Det första tillfället var år 1906, då vi hade en liberal regering. Låt mig då undersöka, i hvad mån den liberala regeringen år 1906 tog afstånd från 1901 års härordning — hvilket liberalerna tyckas göra nu — i hvad mån den afsåg att fullfölja de principer, som nu uttalas i föreliggande liberala reservation. Jag skall icke komma med många siffror, men dock några. Det framlades då ett förslag med begäran om 3,485,000 kronor för haubitser och kanoner. Det begärdes vidare 6,528,000 kronor för anskaffning af nya uniformer och slutligen 21,744,000 kronor till byggande af kaserner, om hvilka den dåvarande statsministern i innevarande års remissdebatt förklarar, att det verkligen icke förefaller honom rimligt, att vi skola bygga dessa kaserner öfver hela landet till ett sådant omfång, att hvarje kasern, sådan den nu bygges, i sin helhet nästan icke upptages under mer än en månads tid på året. Det förslag beträffande byggandet af kaserner på 21,700,000 kronor, som år 1906 förelades Riksdagen, var då icke enligt hans mening välbetänkt? Jag undrar, i hvad mån en missuppfattning kan föreligga, ty då jag läste igenom hans anförande vid remissdebatten, fäste jag mig vid hans uttalande där, att kasernerna skulle användas endast en månad om året. Jag tror dock, att jag vågar påstå, att då förslaget framlades år 1906, var meningen den, att kasernerna skulle vara belagda under hela bevärings-rekrytskolan och sålunda icke blott under repetitionsöfningarne. Och såvidt jag kan förstå, äro kasernerna äfven byggda icke endast för beläggande under en månad om året, nämligen under de s. k. repetitions-(regements)-öfningarne. Under den korta tid dessa öfningar pågå och då öfningarne bedrifvas mycket i det fria stufvas manskapet in i logementen, fastän detta vore högst onaturligt under en längre tid. Det kan dock gå under en kortare tid. Kasernerna äro emellertid beräknade för beväringsrekrytskolan och just för den. De äro byggda på förslag af 1906 års regering på grundval af 1901 års härordning, om hvilken dock i samma anförande, som jag nyss omnämnde, af statsministern i 1906 års regering yttrades, att han icke hade någon afgjord öfvertygelse om att 1901 års härordning verkligen bragt oss till det rätta.

Den liberala regeringen 1906 gjorde slutligen det af mig förut omnämnda uttalandet om uppgörande af en försvarsplan. Nu låtsas man knappt om att den finnes, oaktadt den är uppgjord just af de personer, som fingo uppdraget att uppgöra densamma af den då sittande regeringen.

Det andra tillfället, där det erbjöd sig att komma fram med de åsikter och tankar, som man på liberalt håll torde hysa i försvarsfrågan, var naturligtvis i försvarskommittén, men detta tillfälle blef ju, som vi känna, icke begagnadt. Man kanske icke ansåg det lämpligt. Hvarje utredning, som hade önskats i försvarskommittén från de liberala ledamöternas i kommittén sida, hade emellertid där stått till förfogande, och utredningar begärdes och erhöllos också, hvilket jag har mig med full visshet bekant. En särskild utredning om en pansarbåt önskades nämligen af en af de liberala ledamöterna i denna kammare, och den utarbetades äfven på ingenjörsafdelningen i marinförvaltningen. Men, som sagdt, det tillfället ville man icke begagna.

De liberales nya program — brist på planmässighet.

Nu kommer det nya programmet, om hvilket det talats här i dag. För min del kan jag icke finna, att det är något program i försvarsfrågan, för så vidt man icke vill kalla det för ett program för en utredning, men något verkligt program i försvarsfrågan kan man knappast kalla det.

Mycket kunde vara att säga i fråga om den liberala reservationen, men jag skall icke uppehålla mig länge därvid. Blott ett vill jag ytterligare anföra. I reservationen säges, att K. M:t tydligen ej delar den liberala uppfattningen om planmässighet i försvaret, då K. M:t i år lagt fram förslag om byggande af en pansarbåt. Det ordas så mycket om planmässighet i försvaret, och den siste ärade talaren underströk alldeles särskildt ordet planmässighet. Men jag tror, att vi andra skulle vara tacksamma för att få veta, hvari den liberala planmässigheten egentligen består. Vi hafva förgäfves väntat att få veta det vid föregående tillfällen. Vi fingo icke veta det genom en reservation i försvarskommittén, ej heller genom den reservation, som i dag föreligger, men ändå talar man om planmässighet. Jag har naturligtvis min uppfattning om planmässighet, men jag är icke säker på, efter hvad jag läst i reservationen, om den är riktigt densamma, som från liberalt håll afses. För mig ställer sig frågan sålunda, att den största bristen på planmässighet skulle vara att låta den materiel, man har af olika slag, förfalla. Det synes mig, att, om man nu har utredt försvarsfrågan i fem år och efter liberalt förslag går att utreda den under ytterligare några år — jag vågar icke vara så optimistisk som den siste ärade talaren, utan tror att det kommer att taga åtminstone några år — borde man visa den planmässigheten, att man icke under den tid, utredningen påginge, försummade underhålla det som finnes.

Något annorlunda lät det år 1906, då ansvarskänslan kanske var något starkare. Då talades i statsverkspropositionen om att, i den mån våra ekonomiska resurser det tilläte, borde vi föröka och stärka vår flotta. Visserligen begärdes ej medel till något pansarfartyg, men skälet därtill angafs i samma aktstycke några rader längre ned, nämligen att man hade börjat utreda försvarsfrågan, och det sades, att uppskof med byggande af ett pansarfartyg icke behöfde ifrågakomma mera än ett år. Det var då, och nu hafva vi hållit på i 5 år, utan att byggandet af pansarfartyg kunnat fortsättas, men kanske stunden härför kommer.

Af Riksdagen begärdes emellertid år 1906 till nybyggnad af fartyg 5,164,000 kronor, och därom är icke något att säga. Det var ungefär det belopp, som i allmänhet brukat anvisas för vidmakthållandet af flottans fartygsmateriel. I år begäres af den nuvarande regeringen 4,750,000 kronor, d. v. s. ungefär 400,000 kr. mindre, och då motioneras det, så vidt jag uppfattat rätt, från liberala samlingspartiets ledande män om nedsättning med 4,000,000 kronor, hvilka afses för andra ändamål — 1½ million kronor för ett ändamål och 2½ millioner kronor för afsättning under titeln statsverkets kassaförlagsfond. Således yrkas en nedsättning till 750,000 kronor. Själfva begärde liberalerna 5,164,000 kronor, men nu tycka de, att det är nog med 750,000 kronor. Efter min uppfattning är det icke en god öfverensstämmelse mellan detta förfaringssätt och det uttalande, som gjordes i 1906 års trontal, hvilket lyder: ''Upprätthållandet och stärkandet af vårt försvar måste alltjämt fordra stora ekonomiska uppoffringar''.

En jämförelse mellan 1906 och 1911.

Innan jag går vidare, ber jag att med kammarens benägna tillstånd — jag har hållit på rätt länge, men det är min önskan att få framlägga några siffror för att få dem i ett sammanhang — få säga några ord med anledning af de förebråelser, som från många håll under de gångna åren riktats mot den nuvarande regeringen, dess hållning och dess uppfattning om försvarsutgifterna. Jag ber att fortfarande få göra en liten jämförelse och ber att få göra den mellan åren 1906 och 1911. Jag vill endast taga hufvudsiffrorna ur statsverkspropositionerna för de båda åren för att visa herrarne, att visserligen siffrorna vid vissa tillfällen ökats under denna 6-årsperiod, men också få tillfälle att med några ord angifva, hvarför de ökats.

De ordinarie anslag, som begärdes i statsverkspropositionerna för landtförsvaret, voro år 1906 42,800,000 kronor och i år 50,100,000 kronor, således en ökning med 7,300,000 kronor. Beträffande de extra anslagen var förhållandet motsatt. De hafva sjunkit från 11,800,000 kronor år 1906 till 7,000,000 kronor i år, således en minskning på 4,800,000 kronor. Summan af dessa anslag har sålunda ökats från 54,600,000 kronor år 1906 till 57,100,000 kronor i år, eller med 2,500,000 kronor. Men därvid är att märka, att just på 1901 års härordning och den därmed sammanhängande utsträckningen af öfningstiden för de värnpliktige beror största delen af ökningen i de ordinarie kostnaderna, och utsträckningen af öfningstiden infaller just under en del af den här berörda perioden, nämligen från och med år 1908 till och med år 1911. Hvilken betydelse för budgetens stegring detta medför, skall jag be att få nämna, då ett öfverslag blifvit gjordt, hvilket slutar på 6,900,000 kronor. Således, då ökningen i de ordinarie anslagen utgjorde 7,300,000 kronor, så var största delen däraf, eller 6,900,000 kronor, en följd af öfningstidens utsträckning, en ökning således af ''automatisk natur''. Då återstå sålunda de extra anslagen, och dessa hade, såsom jag nyss nämnde, minskats med nära 5 millioner kronor.

Hvad flottan beträffar är förhållandet icke fullt detsamma, dock peka siffrorna åt samma håll. De ordinarie anslagen utgjorde 15,300,000 kronor år 1906 och 20,000,000 kronor i år, sålunda en ökning af 4,700,000 kronor. I de extra anslagen förekommer en minskning från 8,800,000 kronor år 1906 till 7,100,000 kronor i år, eller 1,700,000 kronor. Summan af de båda anslagen hade sålunda ökats från 24,100,000 kronor år 1906 till 27,100,000 kronor i år, eller med 3,000,000 kronor. På denna hufvudtitel var den af mig nyss omnämnda ''automatiska ökningen'' på grund af öfningstidens utsträckning omkring 2 millioner kronor.

Den utsträckta tjänstgöringstiden har dessutom medfört en ökning i aflöningsförmånerna för underbefäl och manskap såväl vid hären som vid flottan med ganska ansenliga belopp, och detta måste i ganska stor mån, tror jag, betraktas såsom en följd af 1901 års härordning.

Förebråelser som studsa tillbaka.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang med några ord omnämna en liten specialfråga. Jag har icke haft tillfälle att göra det förut, och jag skulle gärna vilja här beröra densamma. Det är en detaljfråga, men jag tager fram den nu särskildt därför att, om jag icke minnes orätt, den har varit uppe i debatten här i dag. Jag tror, att det var herr Starbäck, som berörde denna fråga, nämligen frågan om anskaffande af fälthaubitser år 1909. Man förebrådde dem, som röstat för anskaffande af dessa haubitser, att de lyckats drifva igenom det anslaget, tack vare, såsom det sades, den gemensamma voteringen. Det har talats mycket om detta anslag, och det var ganska skarpa ord, som fälldes år 1909, strax efter det anslaget i fråga blifvit beviljadt. Litet hvarstädes i landet fick man från talarstolarna höra af liberala och socialdemokratiska ledamöter af denna kammare och andra, som ansluta sig till deras åsikter, hur förfärligt det var, att den nuvarande regeringen drifvit fram det anslaget, och det ordades mycket om att regeringen icke toge minsta hänsyn till någonting, utan endast ginge på och kräfde ökade försvarsutgifter. Låt mig då säga herrarne, att dessa fälthaubitser voro en följd af 1901 års härordning. I enlighet med den skulle det anskaffas positionshaubitser och positionskanoner för positionsartilleriet äfvensom fälthaubitser för fältartilleriregementena. Det var beslutadt, att de skulle anskaffas, de ena såväl som de andra, men då man icke hade någon fullt lämplig modell för det dåvarande i afseende på dessa haubitser af den ena eller andra sorten, var det nödvändigt att försök i sådant syfte anställdes. Sedan fältartilleriet fått sin nya kononmateriel skulle man fortsätta med att anskaffa något af de båda slagen, positions- eller fälthaubitser. Det var händelsen just år 1906. Enär då försöken med positionshaubitser fortskridit så långt, att en fullt antaglig modell blifvit framställd, begärde dåvarande regeringen ett anslag på något öfver 3,400,000 kronor för anskaffande af dylika haubitser, därvid regeringen, inom parentes sagdt, begärde något större antal än som förutsattes i 1901 års härordning. Men det är ju en detalj. Därefter skulle man fortsätta att anskaffa hvad som ytterligare återstod enligt 1901 års härordning, och då kom man till fälthaubitserna. Då de voro utexperimenterade och färdiga, fingo vi begära dem. Nu förmenar jag, att det är icke mera att säga om det ena anslaget än om det andra. De stodo i samma förhållande till 1901 års härordning. Jag tycker därför, att man bort undvika att fälla så starka ord som man gjort.

Nu säger herr Starbäck och äfven herr Rydén, tror jag, att regeringen söker drifva igenom sina kraf på de gemensamma voteringarnas väg. Ja, mina herrar, sant är, att fälthaubitserna år 1909 beviljades efter gemensam votering, men positionshaubitserna år 1906 beviljades också efter gemensam votering. Jag har siffrorna här, och jag kan gärna nämna dem för herrarne. Då det beslöts om positionshaubitserna här i denna kammare år 1906, röstade för dåvarande regeringens förslag endast 64 af kammarens ledamöter, under det att 128 röstade emot detsamma. I den gemensamma voteringen fick regeringen för sitt förslag i denna kammare 72 röster under det att 150 röstade emot detsamma, och i Första kammaren — och tack vare denna vann regeringen sina positionshaubitser — fick regeringen för sitt förslag 116 röster, under det att 24 röstade emot förslaget. Regeringens förslag bifölls sålunda med 188 röster mot 174. Det var således en gemensam votering i ungefär samma stil som i våra dagar.

Komplettering af utredningen om vår ekonomiska utveckling.

Då de nu för Riksdagen framlagda frågorna om ändring i värnpliktslagen, som snart komma att behandlas här, föredrogos inför K. M:t anförde jag till statsrådsprotokollet, att försvarskommittén verkställt en undersökning af landets ekonomiska utveckling efter år 1882, samt att det efter min mening torde vara svårt att på annan väg än den, hvarpå kommittén slagit in, eller genom undersökning af landets ekonomiska utveckling under den sistförflutna perioden, kunna draga några slutsatser angående samma utveckling under framtida år. Jag anmärkte vidare därom, att mot kommitténs undersökningar erinrats, att kommittén icke skulle hafva tagit hänsyn till samtliga de faktorer, som inverka på frågor af föreliggande art, samt att jag därför i samråd med chefen för finansdepartementet satt mig i förbindelse med åtskilliga af våra främsta vetenskapsmän på förevarande område för att få utrönt, om och i så fall hvilka utredningar ytterligare borde göras för att omdömet om landets ekonomiska bärkraft under den närmaste tiden måtte blifva så tillförlitligt som möjligt. De uttalanden, som på grund häraf af dessa vetenskapsmän lämnats till oss, ha varit föremål för öfvervägande och äro nu särskildt föremål för öfvervägande af ett par af dessa vetenskapsmän, hvarefter de ytterligare utredningar, som på grund däraf kunna befinnas lämpliga för att fullständiga kommitténs slutpröfning, skola såvidt möjligt företagas. Jag vill dock icke fördölja hvad som redan förut här i dag blifvit sagdt både af friherre Palmstierna och af herr Lindhagen och kanske någon mera, det nämligen, att äfven efter min mening alla dessa undersökningar visserligen kunna gifva en föreställning om den ekonomiska utvecklingen i stort sedt, men ingalunda kunna blifva af den art, som man i den liberala reservationen synes föreställa sig, nämligen att kunna med någon större bestämdhet angifva hvad landet för en viss tidsperiod framåt kan förmå bära för försvaret. Jag skulle vilja säga, att de utredningar i ekonomiskt afseende, som gjorts, och de som ytterligare kunna komma att göras, visserligen kunna bli till stor nytta och till ledning för ett allmänt omdöme om huru vår ekonomiska utveckling kan komma att gestalta sig. Att enbart därpå basera något omdöme om försvarsfrågan tror jag emellertid ej kan vara välbetänkt. Jag hade tänkt närmare vidröra en sak, men jag har häri blifvit förekommen af friherre Palmstierna. Jag syftar på det yttrande, som är afgifvet af professor Adolph Wagner öfver ett mycket vidlyftigt arbete af samma natur som den här omdebatterade undersökningen, hvilket blifvit utfördt i Tyskland och med riktig tysk grundlighet. Där säger den framstående nationalekonomen om denna undersökning, att man icke kan räkna med den annat än som en ledning för omdömet om huru den ekonomiska utvecklingen kan komma att gestalta sig i framtiden, men att man icke kan få fram något mera därur.

Låt oss ej rifva upp grunderna för vårt försvar!

Utom detta står det för mig klart, att vi icke skola rifva upp grunden för vårt nuvarande försvar. För icke mer än tio år sedan antogo vi den nuvarande härordningen för armén, och den är ännu icke fullt genomförd. Att då upprifva grunden för denna vår härordning, innan den ens blifvit slutligt genomförd, skulle jag för min del anse vara ett mycket betänkligt steg. I stället skulle jag hålla före, att man med denna härordning som utgångspunkt bör sträfva efter att kunna tillgodogöra sig i största möjliga mån all den värnkraft, som den numera genomförda allmänna värnplikten förlänat vårt folk. Jag skulle anse det klokt och ekonomiskt att taga ut så stor valuta som möjligt, i händelse af ett krigsutbrott, af den militära utbildning, som den värnpliktiga ungdomen med stora uppoffringar för staten erhållit. Själffallet håller jag före, att det alltid måste bli nödvändigt och af största vikt att följa med i den tekniska utvecklingen, att följa med allt efter som de tekniska hjälpmedlen i militärt afseende utvecklats, och detta icke blott ur militär utan äfven ur, jag skulle vilja säga, humanitär synpunkt.

Förhållandet mellan de båda försvarsgrenarna är nyligen klargjordt i de försvars- och organisationsplaner, som på den liberala regeringens föranstaltande uppgjorts af cheferna för generalstaben och flottans stab. Visserligen kan det ju alltid tänkas att en förnyad utredning, gjord af andra personer, skulle kunna utfalla på ett annat sätt, men jag betviflar, att den skulle medföra ett pålitligare resultat.

Att vaka öfver att den noggrannaste ordning, besparing och planmässighet råder inom alla grenar af vårt försvar, måste naturligtvis för hvarje regering stå såsom en af dess främsta uppgifter, äfvensom att därvid undersöka, huruvida icke genom strängt iakttagande af sparsamhet man möjligen kan göra inbesparingar på redan utgående anslag och därigenom tillgodose en del af det som utvecklingen kräfver utan att öka de utgifter, som redan äro tagna i anspråk för försvaret.

Slutligen vill jag för min del betona, att hur man än behandlar vår försvarsfråga, om man utreder den eller icke, så står det för mig som en planlöshet, om man under tiden försummar att underhålla och vidmakthålla det som man redan har.

Fredssaken och försvaret.

Då jag talar om försvarsfrågan, måste jag för fullständighetens skull något återkomma till en sak, som varit debatterad förut här i dag, jag menar fredssaken. Jag skall endast helt kort vidröra den. Då kejsaren af Ryssland utfärdade sin inbjudan till deltagande i den första Haagkonferensen, hälsades detta på många håll uti Europa med stor tillfredställelse, äfven om man icke får förbise, att uti detta bifallsrop äfven blandade sig åtskilligt tvifvel på att något verkligt praktiskt resultat skulle kunna vinnas utaf dessa fredskongresser. Af hvad man sett utaf den första och äfven af den andra konferensen, måste man dock erkänna, att i hvarje fall åtskilligt godt för fredsrörelsen utaf desamma vunnits. I hvarje fall har man därmed vunnit, att sträfvandena inriktats mer och mer på att komma från ord till handling i fredsrörelsen, att skapa regler för åtskilliga med kriget förknippade olägenheter och att afskaffa från forna tider kvarstående sedvänjor.

Äfven om resultatet utaf dessa båda konferenser icke varit öfver måttan lysande, torde det dock icke vara förmätet att antaga och äfven hoppas, att de i sin fortsättning komma att verka mycket godt för krigens förmildrande, om man också måste befara, att det kommer att dröja länge, innan de komma att leda till krigens afskaffande. Den internationella fredsbyrån i Bern och fredsföreningarna i olika länder arbeta mot samma mål och arbeta, såsom i dag framhållits, kraftigt för fredsrörelsen. Hos hvarje tänkande människa måste ovillkorligen arbetet för en sund fredsrörelse hälsas med odeladt bifall.

Att i afvaktan på en till följd härutaf snart förestående fullständig omkastning beträffande åsikterna om försvarsfrågan låta förleda sig till ett försummande af försvaret, torde icke på allvar kunna ifrågasättas af en nation, som framför allt vill sträfva efter att uppehålla sin själfständighet och bevara sin kultur. Att de små staterna härvid

befinna sig i ett mycket prekärt och svårt läge, är ju alldeles gifvet. Men äfven om de hafva en svårare ställning än de andra, får man dock icke förbise, att äfven de ha behof af ett försvar.

Behöfver Sverige ett försvar?

Innan jag slutar, skulle jag vilja framkasta till besvarande tvänne frågor.

Den första är: behöfver Sverige ett försvar? Och den andra frågan skulle vara: kan Sverige försvara sig?

Hvad den första frågan beträffar, så måste väl på den svaras ett obetingadt ja, så länge vi ännu äro aflägsna från den eviga freden. Vi behöfva ett försvar hufvudsakligen af tvänne skäl. Det första är: för att bevara vår själfständighet och vårt nationella oberoende; det andra är: för att kunna upprätthålla vår neutralitet.

Jag nämner själfständigheten först, därför att den om något måste hvarje land vara beredt att försvara, om det anfalles. Vårt nationella oberoende, vår kultur, vår andliga odling komma äfven vi såsom hvarje annat folk att, om vi angripas, försvara med alla till buds stående medel. Ja, kan det invändas, men är det då någon, som hotar vår själfständighet? Dess bättre kunna vi för närvarande därpå gifva det svaret, att så icke är fallet. Tvärtom, vi lefva i det bästa samförstånd med alla våra grannar, och ingen hotar vår själfständighet. Men af anledningar, som kunna vara oss fullkomligt främmande och oss alldeles ovidkommande, anledningar, vid hvilka vi hvarken kunna göra till eller från, kan detta tillstånd förändras. I dessa dagar, då hvarje land rustar, då man genom allianser och förbund, genom ententer och fördrag söker möta hvarje motdrag i en annan, där fordras och gifvas understundom s. k. kompensationer, och dessa kompensationer gå ofta nog utöfver den ovidkommande. Hvad har t. ex. Persien gjort för att i våra dagar delas upp i tvänne intressesfärer Ingenting annat än att Persien har försummat sitt försvar. Det var ett försvar liktydigt med intet. Det var ett tomrum, där krafterna genast spelade in, alldeles som ångan expanderar i tomrummet Och hvad hafva Kina och Korea gjort för att det sistnämnda landet skulle fullständigt mista sin själfständighet och det förstnämnda bestämmanderätten öfver en stor del af Mandschuriet? Ingenting annat än att, när två stormakter slogos med hvarandra, dessa två förstnämnda stater lågo så till, att de kommo i vägen, och de hade icke något försvar, med stöd af hvilket de ens kunde kräfva, att man skulle respektera deras egen önskan.

Det finns ett gammalt uttryck af fältmarskalken Moltke, som säger: "Det är svärdet, som håller svärden kvar i skidan", och så tillvida tror jag, att man kan här tillämpa det på själfständigheten. Den, som håller sitt försvar i ordning, som visar, att han vill försvara sig, han blir icke heller så lätt anfallen. Jag läste nyligen en annan variation på samma uttryck, visserligen i något olika ordalag och från ett helt annat håll. Det var nämligen ett uttalande af ledamoten af det socialdemokratiska partiet professor Steffen i Första kammaren, hvilket jag ber att få uppläsa: "Praktiska fredsvänner kunna blott en fri man och ett fritt folk vara — och fria äro vi blott, om vi äga maktmedel, som sätta oss i stånd att eventuellt vägra lyda andras bud eller att afvärja fysiskt våld från deras sida mot oss."

Det andra viktiga skälet, hvarför vi behöfva ett försvar, är, som jag nyss nämnde, värnandet af vår neutralitet. Den satsen är så känd och af ingen bestridd, att vi i händelse af krig mellan närliggande makter skola själfva vara neutrala, att den satsen ej behöfver i och för sig upptagas till skärskådande. Men om vi vilja vara neutrala, måste vi ock ha möjligheter att kunna upprätthålla vår neutralitet. Det är icke en sak som man kan göra eller ock underlåta. Det är helt enkelt en skyldighet enligt folkrätten.

Så som vårt land är beläget, mellan stormakter, lär det väl icke vara något tvifvel om att vi, i händelse af krig mellan dessa, skola få se de oss omgränsande hafven blifva en krigsskådeplats. Jag tror, att man med största visshet kan utgå från att de i sådant fall skola blifva det. Hur lätt kan då icke hända, att neutraliteten brytes, om vi hafva ett dåligt eller försummadt försvar. Det är visserligen sant, att man ej i första taget kränker en neutralitet, men så kommer frestelsen. Den, hvars neutralitet kränkes, har icke något försvar. Han är icke farlig att få till fiende. Då kommer frestelsen, som sagdt, man behöfver en replipunkt och så inträffar neutralitetsbrottet. Det är då vår skyldighet att med alla till buds stående medel försvara vår neutralitet, ty om så icke sker, få vi den neutralitetsbrytande maktens fiender till våra fiender, kanske icke genast, kanske icke under kriget, kanske kommer den händelsen att inträffa först efteråt.

Kan Sverige försvara sig?

Den andra frågan jag ville uppställa var den: Kan Sverige försvara sig?

Man hör ofta den frågan göras, och man hör den ofta besvaras med påståendet att det är omöjligt, för så vidt det gäller att försvara sig gentemot en stormakt. Så lätt torde frågan emellertid icke kunna affärdas. Det skulle väl för det första vara ganska sannolikt, att afundsjukan mellan stormakterna icke skulle tillåta att vi fullständigt krossades. Men vi få därför icke förbise, hur litet tilltalande det måste vara för en annan makt att hjälpa den, som icke vill göra någonting för att hjälpa sig själf. Det minsta han fordrar är väl, att han åtminstone ser den goda viljan hos denna nation att vilja göra hvad i dess förmåga står att hjälpa sig själf. Om vi sålunda icke göra detta, är fara värdt, att hjälpen i så fall uteblir, men kanhända någonting annat inträffar i stället. Det har händt förr och har händt i våra dagar. Polens öde och nu senast Persiens kan gifva oss något att tänka på.

Ett väl ordnadt försvar har alltid en stor betydelse för afvärjande af ett krig. Det gifver folket ett själfförtroende, som det annars skulle sakna, och utgör sålunda en psykisk faktor, som icke är af ringa betydelse. Äfven en öfverlägsen motståndare måste respektera den, som visat, att han vill och är redo att försvara sig, ifall han blir anfallen.

Ett försummadt försvar medför, att ingen räknar med oss. Vi erhålla föga betydelse i våra mellanfolkliga uppgörelser. Vi kunna trakasseras till och med af en liten nation, om det skulle falla den in.

Men till sist, äfven om vi stå ensamma i en strid, men hafva den fasta försvarsviljan, och om vi ha våra försvarsmedel i ordning, behöfva vi dock aldrig misströsta. Vårt läge är af naturen för det första gynnsamt. Det är omöjligt för en stormakt att kunna till oss öfverföra alltför stora truppmassor, ty risken att ej få dem tillbaka är alltför stor. Dessutom kan en stormakt icke afsända all sin styrka till ett håll. Det finns många ömma punkter för honom, många andra platser, där han kan behöfva dem, hvilket gör, att han icke kan komma med hela sin styrka mot oss.

Slutligen och till sist, gäller den satsen i dag som fordom, att ett land, som strider för sin själfständighet och insätter all sin kraft i sitt försvar, det landet är icke lätt att krossa.

Motsägelserna i det liberala partiets ställning.

till försvarsfrågan nu och tidigare ha i statsminister Lindmans här ofvan återgifna anförande blifvit klart påvisade. Då hr statsministern senare på kvällen den 22 mars ännu en gång tog till orda, började han med att ånyo erinra om dessa motsägelser. Så t. ex. hade den liberala regeringen 1906 i fråga om anskaffande af positionshaubitser följt alldeles samma politik som den nuvarande regeringen 1909 i fråga om fälthaubitserna. När man ändock från liberalt håll beträffande sistnämnda fråga så skarpt klandrade den nuvarande regeringen, så komme det klandret att likna ett vapen, som användes i Australien och heter bumerang, hvilket under vissa förhållanden återkommer och träffar utgångspunkten.

I detta sitt senare anförande onsdagen den 22 mars kunde hr statsministern icke blott ytterligare påvisa, huru den liberala regeringens hållning 1906 i försvarsfrågan varit en helt annan än det liberala partiets nu. Han kunde tillika med åberopande af klara uttalanden slå fast, att äfven för närvarande inom det liberala partiet framträdde uppenbara motsägelser, så att den ene af dess ledande män motsäger den andre. Till belysning af allt detta återgifva vi här från statsminister Lindmans senare anförande följande, som närmast utgår från ett yttrande af prof. Edén, att det icke finnes någon tillit till försvaret.

Äfven om — yttrade hr statsministern — man icke har tillit till försvarsväsendet sådant det nu är, så är det väl nödvändigt att behålla den nuvarande härordningen åtminstone tills vidare och intill dess man kan sätta något annat i stället. Det vill förefalla mig, som om professor Edén tydligt och klart uttalat detta, då han yttrat: "Vi vilja visst icke rifva upp 1901 års härordning." — Men åsikterna kunna vara olika. Jag har här en liten bok, utgifven om ett anförande vid remissdebatten, i hvilken en talare, herr Staaff, säger: "Man har hittills byggt på 1901 års ordning, jag har själf, då jag satt i regeringen, varit med om att bygga på densamma. Likväl tror jag, att man får betänka sig." Då är det väl meningen, att döma af hvad jag här uppläste, att talaren vill göra en ändring i 1901 års härordning, och det är det jag säger är så betänkligt.

— — — —

Nu är min uppfattning den, att man icke får ifrågasätta att rubba de förhållanden, som finnas mellan de båda grenarna af försvaret. Erfarenheten har ledt oss dit vi kommit. Den grunden anser jag, att vi böra stå på. Vill man, under den ifrågasatta nya utredningen, icke ens underhålla den materiel, som erfordras för det nuvarande sjöförsvaret, så rubbar man denna grund. Den fasthölls emellertid uti regeringens uttalanden 1906, ty då sades, att regeringen det året icke begärde några pansarfartyg på den grund, att det icke kunde dröja mer än ett år, innan utredningen blefve färdig. Jag tillåt mig säga, att det dröjt fem år, och något förslag har icke, fastän utredningen pågått så länge, kunnat framläggas. När man talar om, att man visst icke vill underlåta att underhålla hvad man har, men ändock säger, att man skall utreda, då frågar jag: Hvad vilja då herrarna utreda? Låt oss antaga, att vi kunna inskränka denna utredning till att räcka fem år till; hvad vilja herrarna under tiden göra med materielen? Jag åtminstone förklarar, att den förfaller, om den icke underhålles under den tid, som ni hålla på och utreda. Det ena fartyget efter det andra måste utrangeras, och det synes mig då vara en oafvislig nödvändighet att bygga nya i stället. Gör man icke det, har man enligt min åsikt icke vidmakthållit försvaret, och det leder enligt min uppfattning till en destruktion af försvaret.

Slutligen vill jag bemöta ett yttrande af professor Edén, då han i en litet spetsig ton gaf mig en anmärkning därför, att jag icke talat om ålderdomsförsäkrings-frågan. Jag trodde dock, att det var mycket allmänt bekant, att den nuvarande regeringen ägnat den frågan uppmärksamhet och att en kommitté hållit på med denna sak i flera år och haft ett otroligt arbete. Visserligen vet jag, att det sagts i remissdebatten af herr Staaff, att den liberala regeringen tänkt gå till väga i den frågan på ett annat sätt. Man började med att låta sakkunniga personer hålla föredrag i statsrådsberedningen, och sedan skulle man bilda sig en uppfattning undan för undan. Så skulle frågan utredas. Nu är det ju så, som sagdt, att en kommitté på flera personer tillsatts och haft ett otroligt arbete med frågan. Flera gånger har jag vändt mig till kommitténs ordförande med begäran om, att kommitténs arbete om möjligt måtte snart komma till något slut. Men det är ett så vidlyftigt material, som behöfver insamlas, att det ännu icke lyckats att få något från kommittén. Men nu vill jag säga, att om jag i det anförande jag hade här underlåt att nämna denna sak, liksom jag underlät att nämna många andra saker också, har jag därför icke förbisett denna fråga, utan tvärtom vill jag förklara, att jag anser, att det är synnerligen viktigt, att ålderdomsförsäkringsfrågan löses, och det är min mening att göra allt hvad i min förmåga står för att bringa den frågan till en lösning.

Jag har i dag klandrats därför, att jag i mitt anförande sagt, att det liberala partiet nu vill gå fram på den vägen att först utreda, huru mycket penningar som fordras för vissa uppgifna ändamål, och sedan skall hvad som blir öfver, sedan dessa utgiftsposter täckts, användas för försvaret. Ja, man läser naturligtvis de motioner och de anföranden, som finnas, och man öfverväger dem och tager ur dem så mycket man kan, d. v. s. man försöker att tolka dem efter bästa förstånd. Jag har verkligen tolkat dessa uttalanden, både det, som gjordes af herr Staaff vid remissdebatten, och det, som nu är gjordt, i denna reservation, och jag har för min del icke kunnat däri inlägga något annat, än att man skall undersöka, hvad man behöfver till vissa uppgifna ändamål, och sedan skall man komma till försvarsfrågan. Nu är jag naturligtvis villig erkänna, att ett misstag å min sida kan föreligga. Har professor Edén nu förklarat, att försvarsfrågan icke under något förhållande skall bli en sekundär fråga, utan att den skall fullt likställas med eller ställas som en viktig fråga vid sidan af ålderdomsförsäkringen och andra frågor, är jag för min del mycket glad, att det uttalandet åstadkommits af mitt missförstånd. Kanske vi annars saknat det uttalandet, och det hade varit mycket beklagligt. Nu veta vi, mina herrar, i alla fall, att utvecklingen går därhän, att det liberala partiet icke ställer försvarsfrågan som en sekundär fråga.

Hvar finnes planlösheten i försvarsfrågan?

Den här omskrifna debatten i Andra kammaren fortsattes och afslutades fredagen den 22 mars. Äfven denna dag hade statsminister Lindman två anföranden, närmast föranledda af åtskilliga uttalanden under den föregående öfverläggningen, särdeles af hrr Edén och Staaff. Vi återgifva följande utdrag såsom klargörande regeringens och oppositionens ställning till frågan om ordnandet af rikets försvar — de särskilda rubrikerna äro äfven här tillsatta af oss:

Regeringens försvarsprogram.

— — — —

Jag ber att något ytterligare, fastän det måhända blir ett upprepande af hvad jag förut sagt, få betona för herrarna regeringens ställning till denna fråga och återigen framhålla de programpunkter — såsom jag skulle vilja kalla det — som onekligen förefinnas i vår ställning.

Den första punkten är, såvidt jag förstår, fullt tydlig och klar. Det är att verkställa en komplettering af den ekonomiska utredning, som af försvarskommittén har gjorts. Jag vill i detta sammanhang rätta ett missförstånd, som gjort sig gällande på många håll, nämligen det missförståndet, som jag icke kan annat än beklaga, att regeringen skulle hafva underkänt den utredning, som af försvarskommittén gjorts. Jag vill tvärtom betona, att den af försvarskommittén gjorda utredningen om landets ekonomiska utveckling är enligt min uppfattning mycket förtjänstfull. Jag har visserligen i ett uttalande till statsrådsprotokollet vid behandlingen af värnpliktslagen sagt, att man på åtskilliga håll anser, att denna utredning icke är fullständig och att åtskilliga faktorer förefinnas, som skulle kunna ytterligare inverka på denna ekonomiska utveckling, och därför ha, såsom jag förut nämnt, vetenskapliga auktoriteter tillkallats af regeringen för att gifva anvisningar och råd angående hvad man skulle kunna åtgöra för att komplettera den utredning, som af försvarskommittén blifvit gjord.

I den mån som de kunna gifva anvisningar på, att några verkligt praktiska åtgärder böra vidtagas, så är det, som jag förut sagt, vår mening, att det skall göras. Att man dock icke får bygga för mycket på en sådan utredning, har jag förut betonat. — Den af mig omnämnda stora utredning, som är gjord i Tyskland, visserligen i ett annat syfte, men som dock går ut på att bevisa samma sak, är ett mycket vidlyftigt arbete, som är utfördt med synnerlig grundlighet, och en af delarna i detta arbete — det är flera delar — handlar om materialet för att kunna bedöma välståndets utveckling i Tyskland under den senaste människoåldern. Man har där i stort sedt förfarit på ungefär samma sätt. Men det var om detta arbete, som den kände nationalekonomen, professor Wagner, yttrade, att man dock icke kan i denna sak komma längre än till att få ett allmänt omdöme. Någon fast hållpunkt får man icke.

Jag vill ytterligare framhålla, hvad jag förut sagt, nämligen att en af våra principiella ståndpunkter är att stå fast vid 1901 års härordning. Anledningen till, att jag det gör, är den, att efter min uppfattning kan man icke alltför ofta kasta om ifrån den ena organisationen till den andra. Vi veta alla, huru länge vi stodo på den organisation, som var bygd på indelningsverket. Kan man tänka sig, att det vore klokt och riktigt att byta om den organisationsform, som vi haft för vår armé under åren 1901—1911, och nu taga en ny, fastän denna organisationsform ännu icke är i sin helhet genomförd och följaktligen icke heller kunnat blifva till sin fullständighet pröfvad? Jag håller före, att det är en ganska viktig principiell ståndpunkt, som där blifvit uttalad.

Jag vill vidare framhålla såsom ytterligare stöd för en sådan ståndpunkt, att, allt eftersom man på grund af fortsatta utredningar och genom erhållandet af en allmän öfverblick öfver den ekonomiska utvecklingen kan finna, i hvad mån tillgångar kunna erhållas för försvaret, man äfven utvecklar denna 1901 års härordning. Denna utveckling har jag alldeles särskildt tänkt böra ske genom att under fredens dagar förbereda en organisation, som icke kräfver uppoffringar af de tjänstgöringsskyldige, men som gör, att de öfvade värnpliktige kunna i krigets dagar inordnas i en organisation, där de verkligen kunna fylla en uppgift, och att man följaktligen icke, när kriget står för dörren, har öfvade värnpliktige, som icke kunna användas af brist på en därför i fredstid förberedd organisation.

Jag har äfven framhållit utvecklingen af de tekniska trupperna. Jag håller före, att den saken är af synnerligen stor betydelse, en uppfattning, som jag tror äfven delas från liberalt håll, oaktadt detta är något, som kanske icke ter sig på samma sätt för oss alla. Jag fäste mig särskildt vid ett uttalande af herr Staaff i remissdebatten, där han särskildt framhöll utvecklingen af de tekniska hjälpmedlen, men jag är icke säker på, huruvida detta uttalande kommer att visa sig hålla streck, när man skall försöka att följa med de tekniska framstegen på alla områden af våra försvarsgrenar.

Vidare har jag framhållit, och detta vill jag nu särskildt betona, att förhållandet mellan de båda försvarsgrenarna, efter min uppfattning, icke bör nu från grund och botten rifvas upp, och det af följande skäl.

— — — —

Försvarskommittén har — det torde vara alla bekant — haft två saker före till behandling, dels den ekonomiska bärkraften, som det kallas, och dels granskning af organisationsplanen. Denna sistnämnda, som ju är uppgjord af de båda stabscheferna, bibehåller i stort sedt de båda försvarsgrenarna i ungefär samma förhållande till hvarandra som för närvarande, och jag vill förklara, att jag ansluter mig till denna principiella ståndpunkt, hvilket jag äfven uttalade här i förrgår. Ty dit har erfarenheten ledt oss; och vi skola sedan söka organisera hvardera grenen af försvaret på bästa möjliga sätt, men man skall icke förrycka ett resultat, till hvilket vi kommit efter många års erfarenhet, innan vi ha fullkomligt klart för oss, om det skall göras en väsentlig minskning i fråga om exempelvis den ena försvarsgrenen för att sedan kunna göra en motsvarande ökning i fråga om den andra.

Det liberala programmets s. k. planmässighet.

Om det nu tillåtes mig att efter detta gå öfver till att tala något om hvad som herr Edén mycket obetydligt vidrörde, nämligen planmässigheten i det liberala programmet, så vill jag än en gång angifva, hvarför jag anser, att denna planmässighet icke kunnat af mig upptäckas. Det är ju icke nog med, att man talar om, att vi skola vara planmässiga och att det skall vara system och plan i allt hvad vi göra. Det är väl dock önskvärdt, att, när man gör ett sådant uttalande, man äfven i handling vill visa, att man i det program, som man uppställer, äfven låter någon planmässighet komma till synes. Denna planmässighet skulle, enligt hvad som står i reservationen och enligt hvad hr Edén utvecklade i onsd. och här i dag ytterligare framhållit, bestå däri, att man skulle undersöka de sociala problemen, ålderdomsförsäkring m. m. Därutinnan är jag fullkomligt ense med honom, och, såsom jag förut nämnt, står ålderdomsförsäkringen såsom en af den nuvarande regeringens främsta programpunkter. Den saken skall man utreda, men man skall då samtidigt undersöka, hur det förhåller sig med försvaret.

När jag läser reservationen — och jag ber om ursäkt, att jag fortfarande icke kan läsa den på annat sätt än hittills — tycker jag, att där står tydligt och klart, att man skall åstadkomma en noggrann pröfning af våra ekonomiska möjligheter, att det här gäller frågan om ålderdomsförsäkring m. m., och att man därutinnan skall få fram ett resultat, "utvisande hvad vi med tillbörligt tillgodoseende af andra samhällsbehof förmå bära i och för försvaret". Jag har nu läst detta så, att den liberala reservationen afser, att man först skall tillgodose de andra krafven på statskassan och först därefter se till hvad som blir öfrigt till försvaret. Nu hör jag ju, att det verkligen icke menas så, men jag vidhåller, att jag har fullkomligt rätt att läsa på det sättet, just på grund af den tolkning, jag ger ordet tillgodose. Jag — — har läst det så, som jag nu sagt, och jag har nu fått veta, att så skall det icke läsas, utan att dessa båda saker skola ställas vid sidan af hvarandra. Försvaret skall icke vara en sekundär fråga, utan det skall stå vid sidan af det andra, som också är en mycket viktig angelägenhet — och det är ju glädjande för den, som är vän af försvaret, att ha fått ett så tydligt och klart uttalande från det hållet.

Jag vill äfven säga, att, då man underkänner de ekonomiska utredningar, som blifvit gjorda af försvarskommittén, och i stället framlägger ett program, däri förordas en ny undersökning, synes det mig vara planlöst, att man då icke med ett enda ord antyder planen för denna undersökning. Nu är jag lifligt öfvertygad om, att både inom det liberala partiet här i kammaren och inom det frisinnade partiet ute i landet finnas synnerligen dugande och framstående krafter på detta område — det är ju alldeles naturligt. Jag förmodar nu, att dessa krafter blifvit anlitade och att de gifvit anvisning på, huru en dylik utredning skall ske, ty jag kan naturligtvis icke tänka mig, att reservationen framkommit så, att man endast nedskrifvit på ett papper, att här skall göras en utredning och att det som redan är gjordt skall kasseras, utan man har väl alldeles klart för sig, hur den utredningen skall försiggå. Men när man nu från liberalt håll betonar sin uppriktiga, starka försvarsvilja — hvilket gläder mig att höra och hvilket jag tror är fullkomligt uppriktigt från det hållet — menar jag, om man icke, när det finnes två partier, som ha försvarsvilja, högern och de liberala, kunde tänka sig, att de erfarenheter beträffande utredningarna i ekonomiskt hänseende, hvilka naturligtvis äro till finnandes inom det liberala partiet, skulle kunna ha lagts fram i denna reservation eller på något sätt där antydts. Det skulle ju, menar jag, visat, att man uti försvarsfrågan arbetar åt samma håll, äfven om man tillhör olika partier. Regeringen har ju tillkallat vetenskapliga auktoriteter, men om de äro högermän eller liberala intresserar mig icke alls, de äro vetenskapsmän rätt och slätt — ja, en är visst högerman och en liberal, och en är, tror jag, ganska avancerad vänsterman, men det känner jag icke närmare till, då de tillkallats alldeles oberoende af sådana hänsyn.

När man på liberalt håll har alldeles säkra vägar, på hvilka man naturligtvis ämnar gå fram, hvarför kan man då icke tala om dem i sitt undersökningsprogram, ty det skulle ha varit en hjälp för dem, som nu hålla på med denna sak. Eller också kunde man väl ha gifvit den anvisningen, att den och den har sagt oss, att så skulle det göras, ty då skulle vi också tillkalla den eller dessa personer och säga åt dem: Hjälp nu till med dessa ekonomiska utredningar! Så har man nu icke gjort. Jag är emellertid så mycket mer öfvertygad om, att allt detta finnes bakom på det hållet, som jag i förrgår hörde herr Staaff tala om den stora tyska utredningen i ordalag, som visade, att han icke hade någon aning om, att den existerade; detta styrkte mig i den uppfattningen att han anlitat personer, som äro så öfverlägsna, att de icke behöfva någon kännedom om detta storartade tyska arbete.

Jag kommer sedan till bristen på planmässighet i 1901 års härordning. Herr Staaff betonade i remissdebatten, att han icke kände sig öfvertygad om, att 1901 bragt oss det rätta. Herr Edén betonar nu: Vi vilja naturligtvis icke rubba 1901 års härordning, så länge som utredningen pågår. Bristen på planmässighet i det liberala programmet röjer sig däri, påstår jag, att där icke angifves, huruvida programmet afser, att man skall bibehålla 1901 års härordning eller om det afser, att sedan vi nu i tio år haft denna 1901 års härordning, bringa oss något fullkomligt nytt. Skall det liberala programmet, den liberala undersökningen gå ut på att skaffa oss ett milissystem efter schweiziskt mönster? Afser det liberala programmet att behålla 1901 års härordning och endast ändra vissa delar däraf. Det är dock, synes det mig — jag kan icke neka därtill — liksom en brist på planmässighet åtminstone i uttalandena, om man icke med något ord antyder, hvart man vill gå. Det liberala partiet har dock haft tre medlemmar i försvarskommittén, och äfven om man icke ville vara med om slutet af försvarskommitténs betänkande, borde väl tiden ha varit tillräcklig för att bibringa så mycken insikt, att man kunde säga, hvad man egentligen vill komma till.

När regeringen får hjälp af Första kammaren.

Nu skulle jag naturligtvis icke i dag taga upp och tala vidare om 1906. Det förklarades på onsdagen, att det skulle vara, som det heter, tabu, något som man icke får röra vid. Men i dag var herr Edén beskedligare och sade, att naturligtvis får man tala därom, och med hans benägna tillstånd skall jag be att få yttra ett par ord.

År 1906 begärde den liberala regeringen till nybyggnadsanslag för flottan 5,164,000 kronor. Det blef en reservation i statsutskottet, i hvilken reservation bland annat en af regeringens partivänner, herr Daniel Persson i Tällberg, tog del. Den reservationen gick ut på en nedsättning af anslaget till 4,533,000 kronor. Under debatten här i kammaren yrkade herr Branting nedsättning till 966,000 kronor. Detta var då herr Brantings ståndpunkt i fråga om flottans nybyggnadsanslag, medan det liberala samlingspartiets förtroenderåd i år önskar en något större nedsättning, nämligen till 750,000 kronor — detta endast i parentes sagdt. Saken kom före här i Andra kammaren och votering anställdes med det resultat, att den regering, som då satt och som ständigt framhåller sig, i motsats mot den nuvarande regeringen, såsom stödjande sig på den folkvalda kammaren och på den allmänna folkmeningen, erhöll understöd för sitt förslag af summa 41 ledamöter af denna kammare, medan emot regeringen röstade 152 af kammarens ledamöter. Saken gick till gemensam votering och i denna förlorade regeringen, oaktadt den i Första kammaren fick 121 röster för sitt förslag; i Andra kammaren fick den nämligen endast 54, under det att 169 röstade emot. Trots Första kammarens hjälp lyckades således icke regeringen hemföra segern, utan det mindre anslaget blef antaget med 189 röster emot 175. Jag ber nu att få göra en liten parallell mellan 1906 och 1909. Det gäller samma sak, flottans nybyggnadsanslag, d. v. s. anslaget till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel på extra stat. År 1909 äskade den nuv. regeringen till detta ändamål 4,456,000 kronor, således 700,000 kronor mindre, än hvad som begärdes år 1906. Det var äfven då, år 1909, en reservation inom statsutskottet och den reservationen gick ut på en nedsättning af anslaget till 3,013,000 kronor. Utskottet gick icke helt med på K. M:ts förslag, utan nedsatte beloppet till 3,656,000 kronor. Kamrarna stannade i olika beslut, och det blef gemensam votering. I denna segrade då regeringens förslag med 210 röster mot 160. I denna kammare fingo vi 68 röster för vårt förslag och 156 emot detsamma. Jag vill nu härmed jämföra ställningen i det nyssnämnda fallet. Vi fingo 68 röster med oss, herr Staaff 54 röster; vi fingo 156 emot oss, och han 169 emot sig. Efter den gemensamma voteringen uppträdde dåvarande vice talmannen i denna kammare, herr Staaff, och reserverade sig till protokollet emot beslutet, och fick därvid instämmande af ett flertal medlemmar — det var så många, att jag icke hann räkna dem, innan jag gick hit. Där ser man i alla fall, mina herrar, huru det ställer sig, då man jämför saker från den ena eller andra ståndpunkten. Jag har icke lagt fram detta för att på något sätt vilja förringa betydelsen af det ena eller det andra härvidlag. Jag vill endast visa, huru sakerna kunna te sig olika beroende på, från hvilken ståndpunkt man ser dem. Nu förmodar jag, att herr Staaff naturligtvis var tacksam mot Första kammaren, därför att den hjälpte honom så duktigt, som den gjorde den gången, och naturligtvis var han ledsen på sina partivänner här i kammaren, därför att de icke ville vara med honom.

Men nu säger man, såsom herr Olsson i Fläsbro här sagt, att nu litar man på gemensam votering, nu skjutes allt till gemensam votering och öfverallt ute i landet säger man: Där den nuvarande regeringen lägger fram ett förslag om anslag till försvaret, där rulla millionerna; det finnes ingen gräns. I Dagens Nyheter, som är partiorgan och ett framstående sådant för det liberala partiet, där ser man, huru en tredjedels pansarbåt — som vi begärt — växer till en pansarflotta, som kostar hundratals millioner kronor. Herr Thorsson sade för ett par somrar sedan: En pansarbåt, hvad betyder det? Jo, en pansarflotta på 150 millioner kronor! Hvad tjänar det till att gå till sådana öfverdrifter? Tag de nakna fakta och sifforna här, mina herrar! Denna regering och förra regeringen och hvarje regering kommer med anslagskraf till försvaret, och det är jag öfvertygad om, att äfven en liberal regering kommer att göra, särskildt efter de ytterst kraftiga manifestationer, som här under denna debatt hörts från liberalt håll både i Första och Andra kammaren om, huru försvarsvänlig man på den sidan är. Då man kommer med sådana förslag och sedan får hjälp af vare sig Första eller Andra kammaren, så kommer hvarje regering att vara tacksam för den hjälp, som den får — och detta är ingenting att klandra.

Det var en annan sak 1906.

Det är ytterligare en sak, som jag måste tillägga för att icke den lilla framställning, som jag här gjort, skall kunna vederläggas af herr Edén. Herr Edén gjorde sig mycken möda på onsdagen och han har äfven gjort sig mycken möda nu i dag för att bevisa: Det var ju en helt annan sak år 1906, tänk på, under hvilka förhållanden regeringen då satt! Och han framlade skäl, hvarför han ansåg, att den satt i en annan ställning och att det var så viktigt, att den kom med begäran om anslag till försvaret. Han sade, att härordningen då ännu var så ny, att man icke kunde tänka på dess omläggning. Därpå svarar jag, att härordningen är visserligen några år äldre nu, men den är ännu icke färdig; man har ännu icke varit i tillfälle att bedöma, hurudan den visar sig, när den kommer till sin fulla effektivitet, ty den sista repetitionsöfningen för rekrytårsklassen enligt den nya ordningen kommer icke till stånd förrän denna höst, och följaktligen är härordningen ännu icke fullt pröfvad.

Vidare sade herr Edén, att den liberala regeringen 1906 hade så kort tid på sig för uppgörande af sina förslag, och däri gaf jag honom förut och ger honom fortfarande fullkomligt rätt. Men jag ber att få erinra herr Edén om, att, om jag icke misstager mig alltför mycket — ja, jag är säker på, att det var så — kasärnbyggnadsfrågan icke var intagen i 1906 års statsverksproposition, då den aflämnades vid Riksdagens början, utan den frågan var föremål för en särskild proposition, som kom senare. Det begärdes där 21,700,000 kronor i rundt tal för kasärnerna. Nog hade man väl då, när man bröt ut frågan ur statsverkspropositionen och afgaf en särskild proposition i densamma, haft tid att öfverväga, huruvida man verkligen ansåg det vara riktigt och nyttigt för landet att bygga dessa kasärner; man får väl ändå icke från regeringshåll framlägga propositioner på det sätt, att man sedan några år efteråt kommer och säger: Det var ju galet att göra på det sättet!

Slutligen sades det, att regeringen 1906 endast hade en stor viktig fråga att lösa, och det var rösträttsfrågan. Ja, var det så, att den endast hade den stora uppgiften, då upprepar jag i dag, hvad jag sade på onsdagen: Hvarför lade då regeringen sig ombord med försvarsfrågan? Ja, då svarades ifrån herr Staaff något, som jag icke hade reda på förut, det erkänner jag, detta beroende på att jag då icke var med i regeringen och följaktligen icke kunde ha reda därpå — jag ber att få förutskicka detta. I herr Staaffs yttrande till statsrådsprotokollet angående frågan om uppgörande af försvarsplan uttalades, bland annat, att en alldeles särskild anledning till att 1906 uppgöra en försvarsplan låge i det förändrade försvarspolitiska läget till följd af unionsupplösningen, och vidare heter det: "Den hjälp, som, i händelse angrepp skulle företagas mot vårt land, under unionen kunnat påräknas från Norge, står oss nu ej längre till buds. Det måste därför noggrannt utredas, hvilka kraf detta nya läge ställer på fördelningen eller stärkandet af våra stridskrafter och stridsmedel."

Nu har jag alltid läst detta uttalande så, att man ansåg, att, i följd af att Norge numera var skildt från Sverige, kunde vi i vårt land icke räkna på, att de norska trupperna och de norska försvarsmedlen stodo på vår sida, i händelse vi skulle komma i krigiska förvecklingar. Därför var det af vikt att undersöka, hvad som skulle göras i fråga om fördelning och stärkande af våra försvarskrafter för att motarbeta detta för oss ogynnsamma förhållande. Att detta var skälet, har jag haft all anledning att hittills antaga, och jag har verkligen haft mycket starka skäl att tro, att det äfven varit den förra regeringens uppfattning, att så var fallet.

Nu kom emellertid en annan förklaring här i förrgår, som jag icke hört talas om förut, då herr Staaff yttrade, att vi 1906 befunno oss i det läge, att Norge alldeles nyss skilts från Sverige; ingen kunde veta hvad Norge skulle ta sig till, ingen kunde veta, i hvilket beroende af en stormakt Norge kunde komma. Det var för mig både märkvärdigt och förvånande att få höra, att sålunda frågan om uppgörande af en försvarsplan upptogs, såsom någonting gentemot Norge riktadt eller att det skedde af fruktan för Norge. Det hade jag icke tänkt mig. Kan det verkligen förhålla sig så? Kan det vara möjligt, att de åtgärder, som vidtogos 1906 kunde hafva varit beroende på något sådant?

Afrustningsfrågan och makterna.

Onsdagen den 22 mars, strax före början af den debatt, som här blifvit afhandlad, besvarade utrikesministern grefve Taube i Andra kammaren en interpellation af socialdemokraten frih. Palmstierna. I motiveringen till denna interpellation hade erinrats om att Förenta staternas kongress fattat en resolution om att tillsätta en kommission med uppgift bl. a. att på de internationella öfverenskommelsernas väg söka uppnå en inskränkning i de olika folkens krigsrustningar. Vidare erinrades, att presidenten Taft i ett budskap i december tillkännagifvit, att han i denna sak ämnade försäkra sig om andra makters medverkan. Interpellationen ställde den frågan till vår utrikesminister, om Sverige fått mottaga någon framställning i denna sak och hvad i så fall regeringen ämnade göra.

Utrikesministerns svar är särdeles belysande för afrustningstankens läge i den internationella politiken, och vi tillåta oss därför att från detta svarstal här upprepa följande:

För det första vill jag nämna, att framställningen från den amerikanska regeringens sida endast riktats till de s. k. stormakterna. Detta har nog sin naturliga förklaring däri att amerikanerna, som äro ett i eminent grad praktiskt folk, härvid lag låtit leda sig af den säkerligen äfven riktiga uppfattningen att i en sak som denna de mindre staternas medverkan vore af föga värde för den stora frågans lösning, så länge de mäktiga militärstaterna ej kunnat på något sätt enas. Detta af Förenta staternas regering iakttagna tillvägagångsätt torde, synes mig, vara värdt att alldeles särskildt beaktas af alla dem, ej minst hos oss, som i ädel entusiasm för en stor sak yrka på att småstaterna icke skola tveka att taga initiativet i en så ömtålig internationell fråga som afrustningsfrågan och såväl genom direkta framställningar som genom sitt exempel utöfva tryck på och visa vägen för de stora.

Beträffande det mottagande presidentens framställning rönt från de europeiska stormakternas sida, torde man som ett allmänt omdöme kunna säga, att den amerikanska fredssignalen i det stora hela förklingat ohörd. Jag har förskaffat mig fullt autentiska underrättelser om de olika staternas ställning, och däraf framgår med all önskvärd tydlighet, att den förhärskande meningen är att åtminstone för närvarande ringa eller ingen utsikt förefinnes för uppnåendet genom internationella öfverenskommelser af rustningarnas begränsning.

Visserligen har man här och hvar ej underlåtit att ge höfliga uttryck åt sina varma sympatier för den vackra tanken och sin beredvillighet att söka bidraga till dess förverkligande i den mån sådant visade sig faktiskt utförbart, men öfver de allmänt hållna, mer eller mindre intetsägande fraserna synes man ingenstädes ha kommit.

Tal. redogjorde härefter utförligt för de bekanta anföranden i denna fråga som hållits af franska utrikesministern Pichon och engelska utrikesministern sir Edward Grey och påpekade att resp. länders folkrepresentationer omedelbart efter dessa anföranden beviljat lika stora anslag till försvaret.

Det har ej heller försports att någon enda af de öfriga europeiska stormakterna reagerat på den amerikanska kongressens uppfordran till samarbete i afrustningsfrågan. Tal. slöt sitt anförande sålunda:

Kommande från det håll den amerikanska framställningen gjorde, kunde man ju varit berättigad att därvid knyta ganska stora förhoppningar, men man torde medge, att de nu lämnade upplysningarna äro ägnade att bibringa den till visshet gränsande farhågan, att äfven detta senaste uppslag skall likaledes rinna ut i sanden och ej lämna några djupare spår efter sig.

Jag försäkrar er, mina herrar, att jag är uppriktigt ledsen att nödgas uttala mig så pessimistiskt som jag gjort om utsikterna till framgång för de pågående sträfvandena att uppnå en lycklig lösning af denna för alla folk så utomordentligt viktiga fråga. Men då det gäller frågor som ingripa i villkoren för vårt lands tillvaro som själfständig stat är det nödvändigt att se tingen som de äro i verkligheten och ej genom de egna önskningarnas glasögon. Hvarje riktigt tänkande människa måste ju finna det bedröfligt, att i vår tid (som dock berömmer sig af att vara upplyst) de olika folken skola alltjämt nödgas att till själfförsvar stå väpnade till tänderna mot hvarandra. Näfrätten är ju för länge sedan afskaffad i civiliserade stater, och det vore verkligen på tiden att den äfven upphörde folken emellan. Jag är alltså fullt ense med den ärade interpellanten om det synnerligen behjärtansvärda i fredsrörelsen, äfvensom att densamma borde kunna räkna på understöd af såväl regeringarna som folkrepresentationerna. Och för min del har jag, trots allt, den ljusa syn på mänsklighetens utveckling, att jag tror den dag skall komma (om jag själf inte får upplefva den), då, tack vare denna alltmer omkring sig gripande rörelse, det nuvarande barbariska tillståndet, ty jag tvekar ej att beteckna det som sådant, skall aflösas af en bättre tid. Men ännu har den dagen knappast grytt, och ännu så länge måste vi räkna med det faktum, att ett folk, stort eller litet, blott äger säkerhet för att fortfarande få framlefva sitt lif i frid och som fria män i eget land, i samma mån som det har vilja att försvara sin rätt därtill och vilja att, liksom andra folk måste göra, spänna sina krafter till det yttersta för detta ändamål. Detta måste det svenska folket ha klart för sig, och jag kan inte nog varna mot att det i frågan om det nationella försvaret låter förleda sig att inslå på den från visst håll anvisade — jag skulle vilja kalla — modlöshetens och de bedrägliga illusionernas väg, en väg som under de bestående förhållandena med säkerhet blefve ödesdiger.

Å andra sidan kunnen I vara öfvertygade, mina herrar, att jag själf, att hvarje svensk regering icke skall underlåta att med glädje ansluta sig till hvarje verkligt praktisk internationell samverkan till förmån för rustningsbördornas lättande, så fort tillfälle därtill erbjuder sig och där sådant kan ske utan uppenbar fara för vår egen nationella existens.

Nya D. Alleh.-Vårt Lands tr., Sthlm, 1911.